

VIZIUNE INTEGRATOARE ASUPRA CULTURII: RETROSPECTIVĂ ȘI PROVOCĂRI

Monica BABUC

Ministru al Culturii al Republicii Moldova

O remarcabilă valoare generată de natura cosmică pe parcursul evoluțiilor sale de miliarde de ani, cu siguranță, este viața conștientă perpetuată de specia umană prin cultură și civilizație. În acest context, cultura apare drept o piatră de temelie a civilizației. În fapt, istoria omenirii din toate timpurile reprezintă o istorie a culturii, o istorie a spiritului și a creației.

Apărut ca făptură culturală și din necesități culturale, omul a existat și există ca un produs cultural, dar totodată, și ca un generator de cultură. Din această perspectivă, cultura reprezintă elementul fundamental al societății umane, constituind esența definitorie a acesteia. Fără cultură și în afara culturii, omul nu poate exista, or, condiția primordială a existenței sale este anume cultura, care face ca ființa umană să fie ceea ce este. Omul, dar și societățile care își pierd sau își reneagă cultura, inevitabil dispar în neant, se transformă în forme naturale amorfe lipsite de valoare și conștiință.

Cultura este un fenomen de o complexitate incomensurabilă. Asupra studierii lui lucrează de secole istorici, filozofi, antropologi. Aceștia ne-au adus pe lume 250 de definiții ale noțiunii de cultură. În ciuda acestui fapt, niciuna dintre ele nu întrunește aprobarea generală. Pentru că oricât și orice ai spune de cultură, mereu îți scapă ceva, îți scapă niște detalii, lipsa cărora știrbește din complexitatea fenomenului. Totuși unii gânditori s-au apropiat foarte mult de esența fenomenului cultură. Printre ei și remarcabilul filozof român Constantin Noica, care la întrebarea „ce este cultura?” răspunde: „Cultura este igiena spiritului, este pentru minte aceea ce toate celelalte sunt pentru corp. Și într-adevăr poți crea tehnici și tehnologii noi, tot mai performante și mai performante, poți obține succese remarcabile în afaceri și crea tehnici și tehnologii noi de câștigare a banilor, poți în sfârșit să aduci corpul tău fizic la o condiție apropiată de ideal, dar dacă nu te îngrijești de spiritul tău și de cultura ta, un popor riscă să rămână anonim”.

Conștiința umană, dacă e să pornim de la specificul organizării sociale generale, cuprinde, odată cu componenta universală, multiplele componente naționale, acestea din urmă reprezentând culturile diferitor popoare și grupuri etnice de pe întregul mapamond. Culturile naționale sunt valorile excepționale și

irepetabile, din esența cărora se formează valorile generale umane. Fiecare cultură națională în parte reprezintă fenomene unice, care indică asupra frumuseții valorilor și caracterului etnosocial al acestora. Pentru că prin cultură, nesilit de nimeni, poporul își delegează exponenții la marea întrunire a neamurilor lumii, căci nimeni nu le-a spus rușilor că Pușkin îi reprezintă plener, nici polonezilor că întruchiparea complexă a spiritului lor este Frederic Shopan și nici nouă nu ne-a indicat nimeni că Mihai Eminescu este cel care ne reprezintă identitatea noastră națională. Dar ce a creat Mihai Eminescu prin personalitatea sa și prin creația sa a revoluționat atât spiritul nostru național, cât și cultura noastră.

Republica Moldova dispune de o cultură foarte bogată, care îmbină în mod armonios valențele culturale românești cu rădăcini istorice profunde în acest spațiu și valențele culturale ale etniilor conlocuitoare (ucraineni, ruși, găgăuzi, bulgari, evrei, romi etc.) purtătoare de un suflu original și multicolor, care completează și îmbogățesc cultura noastră generală.

Aici este cazul să constatăm că, la anumite etape istorice, cultura Republicii Moldova, din păcate, a fost puternic afectată de intemperii politice și ideologice promovate de regimuri imperiale și totalitare, fapt ce s-a răsfrânt irecuperabil asupra spiritului național, a mentalităților și a culturii în ansamblu.

Făcând o incursiune în trecutul nostru nu prea îndepărtat și deloc simplu, măcinat de conflicte și influențe geopolitice, nu putem trece cu vederea traumele suferite de cultura noastră națională și de înaintașii noștri în perioada premergătoare independenței. Consemnată istoric și documentar, politica de distrugere a

valorilor naționale, aplicată chiar din primele ore ale ocupației sovietice, urmărea în primul rând anihilarea valorilor culturale moștenite, inclusiv a intelectualității naționale care reprezenta capul de lance a spiritului cultural românesc în spațiul nostru. Considerând acest fapt drept element al unui sistem social bine organizat și analizându-l într-o manieră structural-funcționalistă (Robert Merton), conchidem că funcția intenționată, proiectată, a regimului sovietic era, după cum remarca Petru Negură, de „a crea un sistem de valori culturale centrate în jurul unei presupuse *limbi literare* distincte și a invenției unui patrimoniu cultural autohton care să legitimizeze existența unei *națiuni socialiste moldovenești*” și a fost posibilă de realizat inclusiv prin intermediul scriitorilor și *intelectualității de creație* din Moldova sovietică. Cu toate acestea, orice acțiune are calitatea sa intrinsecă de a avea multiple și diverse funcții, urmare a specificului societății asupra căreia este exercitată această acțiune, numite și funcții latente sau neașteptate. Or societatea basarabeană, prin vocile intelectualității, ale oamenilor de creație (scriitori, lingviști, folcloriști, savanți, pedagogi), la momentul crucial din anii '80 ai secolului trecut, a consolidat spiritul de libertate pentru renașterea și apărarea idealurilor culturale și naționale.

În acest sens remarcăm nume notorii și contribuții inestimabile ale scriitorilor Ion Druță, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Leonida Lari, Nicolae Dabija, Ion Vatamanu, Aureliu Busuioc, Vasile Vasilache, Spiridon Vangheli, Vladimir Beșleagă; actorilor Ion Ungureanu și Mihai Volontir; compozitorilor Eugen Doga și fraților Teodorovici; cineaștilor Emil Loteanu, Valeriu Gajiu și Vlad Ioviță; folcloriștilor Andrei Tamazlăcaru, Tudor Colac, Grigore Botezatu, Dumitru Blajinu și Nicolae Băieșu; interpreților Nicolae Sulac, Anastasia Lazariuc, Nina Crulicovschi, Iurie Sadovnic; instrumentiștilor Serghei Lunchevici, Vasile Iovu, Nicolae Botgros, Leonid Moșanu etc.

Dincolo de faptul că educația artistică în perioada sovietică era în serviciul ideologiei, astăzi ne putem mândri cu școala națională de canto academic, ctitorită de Maria Bieșu și Mihail Muntean; școala coregrafică de dans clasic și dans popular, ctitorită de maestrul Vitalie Poclitaru și Vladimir Curbet; școala instrumentală violonistă, constituită din discipoli ai Liceului „Ciprian Porumbescu” sub conducerea distinsei doamne Galina Buinovschi; școala instrumentală de muzică populară reprezentată de formațiile „Folclor”, „Lăutarii”, „Mugurel”, „Fluieraș”, frații Advahov, precum și de zeci de formații artistice cu titlul model de pe întreg teritoriul țării, ai căror reprezentanți au conservat elemente de folclor, portul popular, dar și instrumentele populare consacrate. Or, prin folclor, mu-

zică populară, teatru, film și literatură, a fost promovat un limbaj ce exprimă în modul cel mai sublim trăiri și emoții, care iluminau viața interioară a oamenilor și îmbogățeau viața emoțională.

Din păcate, la etapa actuală, în special pentru tânăra generație, un șir de nume eminente din domeniul culturii rămân a fi necunoscute. Tocmai din acest motiv Ministerul Culturii, în colaborare cu instituțiile sale din subordine, cu instituțiile culturale din cadrul unităților administrativ-teritoriale promovează prin diverse căi bogăția și frumusețea culturii și a patrimoniului național.

Astfel, în ultimii ani, Ministerul Culturii a instituit zece premii anuale în domeniul culturii care, de rând cu Premiile Naționale oferite de Guvern, consemnează contribuțiile culturale excepționale ale personalităților marcante din țara noastră. În acest sens remarcăm laureații: *Gheorghe Mustea, Mihail Muntean, Valentina Naforniță, Mihail Agafița, Nicolae Botgros, Iurie Bivol, Victor Bucătaru, Leontina Vatamanu, Eleonora Romanescu, Tudor Zbârnea, Emilian Galaicu-Păun, Constantin Tănase, Constantin Ion Ciobanu și Tudor Stavilă, Dumitru Blajinu, Vitalie Rusu, Ecaterina Popescu, surorile Osoianu* ș.a.

În același context, în ultimii ani Ministerul Culturii promovează activ evenimente culturale omagiale de amploare, inclusiv dedicații culturale anuale pentru cele mai notorii personalități ale culturii naționale – *Ion Druță, Eugen Doga, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Mihai Volontir, Dumitru Blajinu* etc.

Cultura contribuie la formarea condițiilor pentru dezvoltarea atitudinilor legate de variate aspecte ale vieții sociale, precum religia, moralitatea, căsătoria și planificarea familială, rolurile și statuturile sociale ș.a. Obiectivele umane de toleranță, loialitate și de prezență a simțului estetic sunt toate stabilite de și prin cultură. Iar aceste modele de fapt reprezintă căi ale socializării umane.

În transmiterea modelelor, după cum demonstra cercetătorul britanic John Holden în lucrarea *Cultural Value and the Crisis of Legitimacy: why culture needs a democratic mandate* (Valoarea culturală și criza de legitimitate: de ce cultura are nevoie de un mandat democratic), operează deopotrivă trei tipuri de valori ale culturii: *intrinsecă, instrumentală și instituțională*, precum și trei mari categorii de persoane – *publicul, factorii de decizie și profesioniștii din domeniu* care au funcții bine stabilite în exprimarea acesteia. Fiecare dintre valorile și categoriile de persoane enumerate în contextul cultural al Republicii Moldova ocupă un anumit loc și oferă anumite sensuri.

Este vorba, mai întâi de toate, potrivit autorului, de *valoarea intrinsecă*, subiectivă a culturii care aparține

publicului larg. Publicul este reprezentat de noi toți, cei care avem un interes față de viața socială și expresiile sale culturale, oameni influențați intelectual și emoțional de experiența subiectivă a culturii. Termenul de valoare intrinsecă este utilizat pentru a descrie motivul din care oamenii se angajează în activități culturale, fie acela de trăire, retrăire, de uniune, de regăsire, de contemplație sau de exaltare etc. Când raportăm valoarea intrinsecă a culturii modelelor prin care suntem socializați și despre care vorbeam anterior, observăm că cetățenilor Republicii Moldova, în pofida multiplelor oportunități prin care o pot valorifica, inclusiv, prin talentul de neegalat de la noi din țară, prin accesul la informație, dar și prin deschiderile oferite de globalizare, le lipsește într-o mare măsură dorința și nevoia de a o cultiva. Ultimele date ale Barometrului de Opinie Publică elaborat de Institutul de Politici Publice ilustrează această certitudine: 80 la sută din eșantionul național reprezentativ nu a frecventat teatrul în ultimele 12 luni, 79 la sută din populație nu au fost deloc la muzeu, 76 la sută nu au fost deloc la bibliotecă, iar 57 la sută nu au fost deloc la un concert.

De remarcat că această situație se produce într-o perioadă de profundă instabilitate și criză politico-financiară, nevoile culturale ale oamenilor fiind departe de a fi realizate, întrucât cele materiale au evident prioritate. Cu toate acestea, atât studiile științifice, cât și practica cotidiană demonstrează că anume cultura (prin componentele sale cognitive, simbolice, dar și materiale) este cea care dezvoltă în om un șir de virtuți și de calități care ar permite creșterea încrederii în sine, îmbunătățirea relațiilor sociale sau crearea unor noi, dezvoltarea personalității și, nu în ultimul rând, poate oferi soluții pentru diverse situații complexe ale vieții. Deoarece cultura oferă un set de comportamente chiar și pentru împrejurări complicate, direcționându-le sau limitându-le dimpotrivă. Asemenea comportamente devin atât de influente, încât de multe ori nu au nevoie de nicio forță externă pentru a le menține în conformitate cu cerințele sociale. Iar acțiunile în consecință devin automatisme (exemple uzuale, precum ar fi rezolvarea unui conflict, cunoscându-se normele care se cer a fi respectate; respectarea normelor de trafic pentru a nu crea aglomerație etc.). Practic, cultura oferă cetățeanului categorii de resurse, care însă trebuie explorate în mod individual sau prin intermediul educației în familie. Aici, este inevitabilă întrebarea: care sunt intervențiile statului, ale instituțiilor centrale, acestea reprezentând autoritățile care creează politicile naționale în domeniu în vederea îmbunătățirii situației?!

Vom dezvolta această idee continuând cu același model propus de Holden, potrivit căruia o altă impor-

tantă valoare a culturii este cea *instrumentală*, derivată din rolul *factorilor de decizie*, altfel zis, al instituțiilor statului și politicilor promovate de către acestea. Din acest punct de vedere abordăm cultura drept un instrument social, urmărind valoarea sa instrumentală prin contribuția pe care o poate avea la creșterea economică și la bunăstarea societății.

În lumea contemporană o bună guvernare depune eforturi pentru statornicirea societăților *sănătoase, sigure, tolerante și creative*. În acest context, modelul de dezvoltare aplicat urmează să promoveze prezentul fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi, garantând accesul populației la cultură și la patrimoniul moștenit. Or, cultura, creativitatea și patrimoniul moștenit se află în șirul necesităților naturale ale omului fără de care este de neînchipuit existența socială. Anume de aceea, aceste valori inestimabile trebuie protejate și promovate ca elemente fundamentale ale politicilor contemporane.

Din aceeași perspectivă, cultura vine și ca un factor deosebit de important al dezvoltării sociale, un factor de dezvoltare comunitară, de modernizare și susținabilitate, de identitate, coeziune și integrare, fiind totodată și exponentul calității vieții umane.

Politica culturală europeană contemporană, din care este parte și Republica Moldova, pornește de la trei obiective-cheie: promovarea diversității culturale și a dialogului intercultural, promovarea culturii în calitate de catalizator al creativității și promovarea culturii drept element vital în cadrul relațiilor internaționale.

Pe plan național, în următorii ani politicile culturale urmează a fi realizate prin crearea unui cadru legislativ și normativ adecvat timpului și comunităților locale, prin formarea unui sistem funcțional de conservare și punere în valoare a patrimoniului cultural, prin promovarea creativității, dezvoltarea industriilor culturale și eficientizarea managementului cultural.

Viziunea strategică pe domeniu constă în crearea unui sector cultural consolidat, independent și creativ, bazat pe o integrare reală a patrimoniului cultural în politici publice naționale și regionale, inclusiv în activități de dezvoltare durabilă educaționale, sociale, economice, turistice și de mediu.

Evident, în implementarea Strategiei de Dezvoltare a Culturii „Cultura 2020”, care este primul document de acest gen promovat de Ministerul Culturii în ultimii 25 ani, apar un șir de provocări, principala fiind legată de insuficiența și/sau lipsa resurselor financiare, coordonarea și implementarea acesteia la nivel local. Cu toate acestea, pentru anul 2014 s-a obținut realizarea Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei în proporție de 72 la sută.

În aceeași ordine de idei, toate obiectivele și acțiunile sistemice propuse în Strategie reprezintă instrumente viabile pentru dezvoltarea culturii. Cu toate impedimentele, în Republica Moldova, în ultimii ani, se profilează o nouă percepție asupra culturii, nu doar ca un consumator de resurse, ci și ca un factor ce contribuie la dezvoltarea social-economică a țării.

Este bine cunoscut că problema centrală a domeniului culturii la etapa actuală ține de asigurarea resurselor necesare pentru producerea, promovarea și consumarea culturii. Tranziția de la sistemul centralizat totalitar la sistemul circulației libere a valorilor culturale în Republica Moldova, cu părere de rău, s-a extins prea mult în timp. La etapa actuală, în țara noastră există toate oportunitățile pentru dezvoltarea unui sistem viabil și competitiv de valori culturale. În acest context, Ministerul Culturii promovează o viziune nouă, potrivit căreia, la următoarele etape, vor fi implementate mecanisme reale de autofinanțare a domeniului prin dezvoltarea industriilor culturale naționale și, pe de altă parte, de susținere a domeniului culturii de către stat exclusiv prin sprijinirea proiectelor culturale performante și sustenabile, renunțând la proiectele parazitare și încremenite de vremuri. Potrivit acestui concept, instituțiile de cultură, inclusiv din sistemul Ministerului Culturii și al comunităților locale, în perspectiva apropiată, vor trebui să-și schimbe radical atitudinile, managementul și metodele de activitate, să devină competitive și receptive la schimbare. Altfel, vor rămâne în afara carului general al culturii naționale, dat fiind că statul va susține doar proiecte culturale performante, cu impact real și benefic pentru societate.

În Republica Moldova, domeniul culturii încă nu este privit ca un sector economic relevant, capabil să producă o plusvaloare financiară, considerându-se că produsele acestuia răspund doar necesităților de recreere. În cazul în care s-ar ajunge la o valoare adăugată netă prin generarea unei profitabilități, cultura ar contribui la avuția statului prin perceperea taxelor și impozitelor și ar crea mai multe locuri de muncă, acesta fiind de fapt obiectivul politicilor inițiate de noi. Propunerea de Politică Publică *Creșterea capacității economice a sectorului cultural* va constitui unul din instrumentele pentru realizarea dezideratului menționat. De altfel, practicile occidentale au demonstrat că potențialul economic al activităților și produselor culturale poate fi un segment valorificat în mod prioritar. Pe mapamond, valoarea europeană a sectorului industriilor culturale și creative constituie 32% din totalul veniturilor globale, antrenând în același timp 25% din totalul populației apte de muncă. Iar la nivel european ponderea acestui sector în PIB o constituie aproximativ 3%, estimându-se că industriile respective au generat în mod direct aproxima-

tiv un milion de locuri de muncă și 600 de mii de locuri de muncă, în mod indirect.

Evident, gradul de importanță al sectorului cultural este influențat mult nu numai de nivelul de dezvoltare economico-socială a fiecărei țări, dar și de conjunctura economică și financiară internațională sau regională. Un fapt este cert: pe lângă contribuția directă la dezvoltarea economică, industriile culturale/creative au și o contribuție indirectă, acestea devenind instrumente pentru realizarea obiectivelor sociale și economice ale societății, precum ocuparea forței de muncă, întărirea coeziunii sociale, reducerea fenomenelor de devianță socială, deschiderea către oportunități economice și educaționale.

În cazul Republicii Moldova, sectorul industriilor culturale și creative necesită intervenții la toate nivelele: instituțional, financiar și normativ-legal. Activitatea lui economică nu poate fi cuantificată foarte precis din cauza insuficienței datelor. Conform unor studii preliminare privind impactul industriilor creative asupra economiei în Republica Moldova, ponderea sectorului în PIB ar constitui circa 3,31%. Trebuie să menționăm însă că în acest procentaj este inclus practic domeniul IT și asta din cauza lipsei datelor dezagregate. Fără Tehnologia Informației, dinamica ponderii culturii în PIB constituie 1% pentru anii 2013 și 2014, demonstrând că aceasta nu are un impact vizibil asupra economiei țării. În egală măsură, din volumul total de cheltuieli publice, cultura deține aproximativ doar 1%, pe cap de locuitor revenindu-i aproximativ 13 euro. Mai mult decât atât, într-un clasament al țărilor europene privind ponderea cheltuielilor pe gospodărie, penultima poziție la indicatorul cheltuieli pe produse alimentare este ocupată de către Republica Moldova, care înregistrează o valoare de 43,2%, respectiv doar 0,9% cheltuieli pe cultură. În studiu se menționează faptul că în țările cu un înalt grad al calității vieții, ponderea cheltuielilor pe produse alimentare este în general redusă și constituie aproximativ 10-15% din cheltuielile totale ale gospodăriilor, iar pe cultură cheltuielile sunt de 4-13%. De menționat că gradul înalt al calității vieții este asigurat inclusiv de factorul cultural și include dimensiunile: bunăstarea emoțională, relațiile interpersonale, bunăstarea materială, afirmarea personală, bunăstarea fizică, independența, integrarea socială, asigurarea drepturilor fundamentale ale omului. Cert este faptul că investiția anume în cultură și toate activitățile pe care aceasta le presupune asigură concomitent creșterea calității vieții, lucru demonstrat prin datele și experiența țărilor europene. Dar insuficient sau chiar deloc conștientizat în Republica Moldova.

Revenind la ideea de industrii culturale și creative, trebuie să menționăm că în Republica Moldo-

va sunt diverse sfere și sectoare cultural-creative care pot contribui la creșterea economică a țării, cum ar fi: meșteșugăritul tradițional, activități de producție cinematografică, video și de programe de televiziune; înregistrări audio și activități de editare muzicală, publicitate, activități de editare, activități ale bibliotecilor, arhivelor, muzeelor și alte activități culturale, modeling ș.a. Iar dezvoltarea acestora poate avea loc atât prin intermediul instrumentelor oferite de factorii de decizie, cât și prin intermediul publicului care devine generator și consumator în același timp de produse culturale.

Referitor la intervențiile factorilor de decizie, ale statului în vederea consolidării sectorului cultură, trebuie să menționăm necesitatea reformării modelelor de finanțare a instituțiilor/activității culturale, care trebuie să fie efectuată pe bază de performanță și care ar restructura fluxurile financiare parvenite de la bugetul de stat. Bugetarea și implementarea managementului bazat pe performanță ar crea condiții de competiție și concurență a instituțiilor, respectiv a produselor culturale create. Într-un astfel de regim, instituțiile care vor dezvolta strategic planuri de marketing pentru atragerea publicului, diversificarea produsului cultural, vor obține respectiv independență financiară și vor contribui, sub forma veniturilor, la creșterea bugetului de stat.

Revenind la ideea de valoare instrumentală a culturii, trebuie să menționăm consolidarea eforturilor Ministerului Culturii în comun cu bibliotecile publice de pe întreg teritoriul țării și IREX Moldova, pentru implementarea programului Novateca cu o investiție de 12 mil. de dolari pentru cinci ani în peste o mie de bibliotecile publice din comunitățile Republicii Moldova. Programul se axează pe patru domenii principale de activitate: dotarea bibliotecilor cu tehnologii moderne, instruirea bibliotecarilor, colaborarea cu autoritățile publice locale și centrale în vederea susținerii bibliotecilor publice în calitate de centre de dezvoltare comunitară și conlucrarea cu societatea civilă și sectorul privat pentru sensibilizarea publicului și a instituțiilor față de modernizarea bibliotecilor. Până la moment putem aprecia ca rezultate: 25 de centre regionale de instruire în domeniul biblioteconomic create și 489 de biblioteci cu 902 bibliotecari instruiți și 1 256 de calculatoare donate, incluse în programul Novateca, și peste 600 de biblioteci aflate în programul de așteptare pentru următorii ani.

În aceeași ordine de idei, este necesar de a reflecta și asupra domeniului patrimoniului cultural și politicilor promovate. Aici este cazul să menționăm în primul rând importanța în reglementarea domeniului a unui șir de acte normative și legislative elaborate în ultimii ani, precum: Legea privind protejerea patrimoniului cultural imaterial (Nr. 58 din 29.03.2012), Legea

privind protejerea patrimoniului arheologic (Nr. 218 din 17.09.2010), Legea privind protejerea patrimoniului imobil național (Nr. 280 din 27.12.2011), Legea monumentelor de for public (Nr. 192 din 30.09.2011). Actualmente este finalizat și promovat la Guvern proiectul Legii privind modificarea Codului Penal și Codului Contravențional la compartimentul patrimoniului cultural. În proces de finalizare se află proiectele legilor privind protejerea monumentelor istorice și privind mormintele și operele comemorative de război.

Remarcăm în mod separat asistența acordată de Ministerul Culturii privind demararea în premieră a unor proiecte de restaurare a monumentelor istorice, precum Cetatea Soroca și Conacul Manuc Bei din or. Hâncești, finanțate în cadrul Programului Operațional Comun România-Ucraina-Republica Moldova de Uniunea Europeană, la valoarea 3,5 mil. euro în primul caz și de 2,0 mil. euro în cel de-al doilea caz.

În ultimul an, cu sprijinul Guvernului României, Ministerul Culturii, pentru prima dată, a reușit să obțină finanțări semnificative destinate restaurării unor obiective de patrimoniu de importanță națională – Muzeul Național de Artă al Moldovei și Sala cu Orgă, câte un milion de euro în fiecare dintre cazurile menționate, precum și pentru construcția sediului Teatrului Republican Muzical-Dramatic „B.P. Hasdeu” din Cahul în sumă de 800 de mii de euro. La etapa actuală Ministerul Culturii este pe cale de a obține un grant de circa un milion de dolari pentru restaurarea Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Căușeni.

Implementarea mai multor proiecte pentru salvagardarea și promovarea patrimoniului cultural național exprimă în esență toate cele trei valori ale culturii: intrinsecă, instrumentală și instituțională, precum și demonstrează eficiența colaborării dintre cele trei categorii de persoane – publicul, factorii de decizie, respectiv profesioniștii în domeniu.

Valoarea instituțională a culturii este produsă de către organizațiile din domeniu, care asigură vizibilitatea culturii în societate. Aceasta încorporează valorile, fie pe termen scurt sau lung, urmărite de către factorii de decizie, precum și cea subiectivă, intuitivă, căutată de către public. Valoarea instituțională este de lungă durată și are funcția de a mobiliza societatea prin cultură. În acest context, merită o atenție specială efortul Ministerului Culturii din ultimii doi ani, prin care s-a reușit definitivarea dosarului *Peisajul Arheologic Orheiul Vechi* pentru nominalizare în Lista patrimoniului Mondial UNESCO și acceptarea acestuia la Centrul Mondial al Patrimoniului spre examinare pentru sesiunea din anul 2017. Totodată, menționăm că pentru consolidarea managementului Rezervației Orheiul Vechi și asigurarea protejării patrimoniului cultural

din zonă, în anul 2016, Ministerul Culturii va implementa în cadrul Rezervației un set de măsuri speciale.

O realizare importantă a Ministerului Culturii din Moldova, în parteneriat cu Ministerul Culturii din România, o constituie promovarea în Lista Reprezentativă UNESCO a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității, a elementului cultural național *Colindatul de ceată bărbătească*. Aici remarcăm rolul specialiștilor din instituțiile subordonate Ministerului Culturii și Academiei de Științe a Moldovei în elaborarea și promovarea dosarului.

Documentarea și promovarea elementelor de cultură națională în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității constituie, actualmente, o prioritate a Ministerului Culturii. Or, în curs de promovare în parteneriat cu Ministerul Culturii al României se află elementele de patrimoniu *Tehnicile tradiționale de realizare a scoarței, Practicile tradiționale din ziua de 1 martie și Sărbătoarea Sf. Gheorghe*. În acest context, în scopul promovării covorului național, în ultimii doi ani Ministerul Culturii a desfășurat cu mare succes două ediții ale *Târgului Național al Covorului*, în cadrul cărora s-a constatat un interes sporit al publicului față de patrimoniul țesut al țării, față de aceste piese culturale autohtone care poartă în sine emoțiile, trăirile și amintirile trecutului nostru istoric.

Totodată, Ministerul Culturii a inițiat și desfășurat două ediții ale *Zilei iei*, care au drept scop promovarea iei, element de bază al portului național de o valoare patrimonială cu totul specială. Evenimentele menționate au fost posibile datorită implicării active și colaborării dintre instituțiile statului, sectorul asociativ și privat, organizații de cultură și persoane fizice, cultura exprimând o valoare triplă în cazul când există interesul și participarea tuturor categoriilor de persoane.

O mare reușită a domeniului culturii o reprezintă instituirea de către Parlament, la propunerea Ministerului Culturii, a Zilei Naționale a Portului Popular în ultima duminică a lunii iunie a fiecărui an. De remarcat, că acum trei ani Parlamentul a instituit Ziua Națională a Culturii pe data de 15 ianuarie.

În ultimii ani, grație politicilor promovate de către Ministerul Culturii, în Republica Moldova s-a schimbat radical paradigma percepției culturii, atât de către societate, cât și de către oamenii din sfera businessului și a politicului. Această percepție s-a resimțit plenar în cadrul sărbătorilor și acțiunilor dedicate patrimoniului cultural imaterial, cu ocazia promovării iei, a portului popular în general, a covorului național etc.

De menționat că o schimbare radicală s-a produs și în ceea ce privește promovarea și perceperea patrimoniului cultural construit și muzeal. Spre exemplu, *Zilele Europene ale Patrimoniului* celebrate în luna sep-

tembrie și *Noaptea europeană a Muzeelor* consemnată în luna mai, au fost detașate din sfera exclusivistă a Ministerului Culturii, pentru a ajunge și în sfera comunităților, a autorităților publice locale, a operatorilor culturali locali, precum și a societății civile în ansamblu.

Suntem cu toții trăitori ai secolului al XXI-lea, trăitori ai unui secol care are un cuvânt-cheie ce-l reprezintă. Acest cuvânt, în viziunea noastră, este viteza. Viteza cu care trăim, viteza cu care ne consumăm emoțiile, viteza cu care se dezvoltă civilizația. Civilizația este, așa cum consideră multă lume, dezvoltarea în urma lucrurilor pe care le creează tehnologiile avansate: fie că este vorba de tehnologiile care creează aparate tot mai sofisticate, fie că este vorba de tehnologiile de construcții, drumuri și locuințe, fie că este vorba de tehnologii care creează materiale pe care le folosim în consumul nostru de fiecare zi. Și toate acestea se numesc civilizație. Dar paradoxal că, în pofida acestui fapt, așa cum vedem în fiecare zi, se întâmplă un lucru ciudat. Civilizația și cultura, după afirmația unui filosof, se dezvoltă aidoma a două trenuri care circulă pe căi paralele, dar în direcții opuse. Deoarece, cu cât se dezvoltă civilizația, cu atât, din păcate, scade cultura. Cred că veți fi de acord cu mine că în secolul al XXI-lea cartea și lectura nu mai fac parte din preocupările preferențiale ale oamenilor. Teatrul și filmul cedează ofensivei foarte agresive a internetului și a rețelelor de socializare. Dar dacă ar fi numai aceasta. În secolul al XXI-lea bunele maniere, bunul simț, simțul toleranței fac loc unui grad tot mai înalt de agresivitate, care tot de acolo vine, de la scăderea nivelului de cultură și care se materializează, bunăoară, în evenimentele de tristă faimă de adineaori din Franța.

Având în vedere toate acestea, primul lucru care se impune atunci când ne gândim la cultura universală, dar și la cea națională, este nevoia de a le proteja. Pentru că, protejând cultura, ne protejăm pe noi înșine și protejăm umanitatea care caracterizează omul. Pentru aceasta, nu voi înceta să repet: în Republica Moldova, un stat cu o democrație foarte și foarte tânără și fragilă, cultura națională trebuie să devină o prioritate națională. Această prioritate trebuie să fie nu numai una verbală, dar consfințită într-o nouă Lege a Culturii, pe care urmează să o aprobăm. Drept urmare a acestui eveniment, urmare a constatării legale a priorității culturii naționale, toate politicile acestui stat – economice, culturale, educaționale, sociale – trebuie să conțină în sine componenta culturală. Numai așa vom putea supraviețui ca neam, numai așa vom putea supraviețui ca entitate umană și dovadă a acestui fapt este, oameni buni, această „grămadă” îmi permiteți dialectismul dat, de diamante, am în vedere cercetătorii, care reprezintă această cultură astăzi aici în această sală.

Vădit este faptul că domeniul culturii în Moldova încă se confruntă cu o mulțime de dificultăți, că avem enorm de investit, de explorat și de reformat, dar cu toate acestea, este extrem de necesar ca fiecare om din țara noastră să-și aducă contribuția. Pentru că mijloace și instrumente sunt suficiente, dar ceea ce ne lipsește multora dintre noi este inițiativa, dorința și nevoia de autodezvoltare, de implicare civică, de asumare a responsabilității sociale ș.a. Sunt și acestea modele comportamentale existente în societate, din păcate, dar care pot fi reduse prin exemplele proprii pe care le oferim societății, fie în calitatea noastră de reprezentanți ai unor instituții, fie ca membri de familie sau ai unui grup social.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Holden J. Cultural Value and the Crisis of Legitimacy: Why culture needs a democratic mandate, 2006.
2. Negură P. Inginerii identității moldovenești: scriitorii moldoveni, de la stalinism la independență (<http://www.criticatac.ro/18005/inginerii-identitii-moldoveneti-scriitorii-moldoveni-de-la-stalinism-la-independen/>).
3. Macovei N. Cultura sau „imaginea” despre cultură? Cultura nr.:112 /0000-00-00/ Secțiunea: Cultura.
4. Merton R. Social Theory and Social Structure, Free Press, 1968.
5. Morel Maia. Vivre la CréActivité. Réflexion sur l'éducation artistique en arts plastiques. Edition Peisaj. Collection Cogito, Côte Saint Luc (Québec), 2011.
6. Parsons Talcott. The Structure of Social Action, 1937.
7. Pickel A. Rethinking Systems Theory: The Problem of Culture.
8. Schmid M., Munch R. Theory of Culture. University of California press, 1993.
9. Vartic A. Artă și cultură românească în Basarabia ocupată de comuniștii sovietici. În: Convorbiri Literare, 2013. Nr. 3.
10. Cultural times. The first global map of cultural and creative industries, December, 2015 (http://www.worldcreative.org/wp-content/uploads/2015/12/EY_CulturalTimes2015_Download.pdf).
11. The contribution of the high-end cultural and creative industries to the European economy. Frontier Economics report prepared for ECCIA, November, 2014 (http://www.eccia.eu/uploads/media/FINAL_Frontiers_Economics_report_prepared_for_ECCIA_03.pdf)
12. http://www.ipp.md/public/files/Barometru/Brosura_BOP_11.2015_prima_parte_final.pdf
13. http://www.worldcreative.org/wp-content/uploads/2015/12/EY_CulturalTimes2015_Download.pdf
14. http://www.eccia.eu/uploads/media/FINAL_Frontiers_Economics_report_prepared_for_ECCIA_03.pdf
15. <http://www.riarating.ru/info-grafika/20131224/610604016.html>

**Prelegere publică ținută la AȘM,
15 ianuarie 2016**

Ion Bolocan. *Prințesa*, 1994,
bronz, granit, 115 cm × 7 cm × 13 cm